

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakértői véleménye

A szakvélemény címe: Nyelvtechnológiai kutatás során szöveges adatbázisok (nyelvi korpuszok) létrehozásának és közreadásának szerzői jogi kérdései

Ügyszám: SzJSzT-33/21.

A Megkereső által feltett kérdés:

„Az Intézet egyik fontos kutatási tevékenysége a nyelvtechnológia területén folyik, amely nyelvfeldolgozó eszközök/eljárások valamint az ezekhez szükséges szöveges adatbázisok korpuszok kifejlesztésére irányul. Ezt a tevékenységet a szerzői jogról szóló törvény (Szjt.) 2021. június 1-től hatályba lépett 35/A paragrafusa "szöveg- és adatbányászat"-ként ismeri. Örömmel tapasztaltuk, hogy különösen a fenti paragrafus 2) pontja egyértelmű jogi háttérrel teremt az ilyen tevékenységünkhöz.

A közelmúltban azonban egy nemzetközi projekt keretében felmerült egy olyan kérdés, amelyre a fenti jogszabály nem ad lehetőséget. Egy finanszírozott projekt keretében tett vállalásunk az, hogy az európai nyelvi korlátok leküzdése érdekében egy 2 millió magyar mondatot tartalmazó korpuszt kell összeállítanunk és elemzett formában közreadnunk a repozitóriumban. A korpusz egy részéhez a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) gyűjteményéből vett szövegeket terveztük felhasználni.

[...] szakvéleménye alapján a projekt által tervezett tevékenységek zöme megfelel az Szjt. 35/A 2) pontjában említett feltételeknek, kivéve a közreadást, tekintettel arra, hogy repozitórium nem "személyek egy zárt csoportja számára" teszi "lehívásra hozzáférhetővé" a kiválasztott MEK szövegek feldolgozott változatát.

A szakvélemény az alábbi megjegyzéssel zárul:

"Megjegyzés: A kérdés megítélése szempontjából releváns lehet ugyanakkor, hogy a felhasznált művek szerzői jogi védelem alatt állnak-e, illetve a szöveg és adatbányászat keretében kiválogatott/kiszűrt adatmennyiség mennyiben tükrözi vissza az eredeti anyagokat, azok mekkora részét jelenítené meg újra. Ha csak meghatározott, kielemezett információk kerülnek újra felhasználásra, vagyis a műnek csak elenyésző elemei vagy nem szó szerinti részletei, akkor felmerülhet, hogy nem szükséges engedély. E körülmények tisztázásához további részletek megismerésére lenne szükség."

Ez a felvetés adja a kérdésünk kiindulópontját. A korpusz összeállításához, és nyelvi annotálásához ugyanis nem szükséges az, hogy az eredeti mű mondatai a közreadott korpuszban folytonosan, eredeti sorrendjükben szerepeljenek. **A kérdésünk tehát arra vonatkozik, hogy ha az eredeti mű mondatait véletlenszerűen összekeverjük, méghozzá nem csak önmagában véve, hanem többszáz vagy akár több ezer másik mű véletlenszerűen összekevert mondataival, akkor az így keletkezett korpusz az eredeti művek tükrözésének tekinthető-e, és ennél fogva vonatkozik-e erre az adathalmazra a szerzői jogi védelem?**

Megítélésünk szerint a kérdés jogosan merül fel, hiszen úgy véljük, ha ugyanezen eredeti művek szavainak abc rendbe szervezett gyakorisági listájáról lenne szó, azt mindenki származtatott adatbázisnak tekintené, és nem merülne fel az eredeti művek tükrözésének a gondolata sem. A mi felvetésünk egy nagyobb nyelvészeti egység, a mondatokkal teszi ugyanezt (a random vagy abc sorrend ebből a szempontból teljesen ekvivalens). Mindkét esetben gyakorlatilag kizárható az adatbázisból az eredeti mű helyreállításának a lehetősége.

Arról kérjük a tisztelt Szakértő Testület véleményét, hogy az ismertetett módon előállított korpusz tekinthető-e az eredeti művek tükrözésének? Ha a válasz netán nem kategorikus igen vagy nem, akkor a kérdésünk az, hogy melyik módszer szerint összekevert korpusz felel meg annak a feltételnek, hogy már nem tekinthető az eredeti művek tükrözésének."

A Megkereső által ismertetett példa-tényállások:

A Megkereső a kérdése illusztrálásaként „korpusz mintákat” készített és csatolt a megkereséséhez, amelyekhez az alábbi magyarázatot fűzte:

„A szövegek két dimenzió szerint változnak

- 1) hány szöveg lett bevonva az összekevert korpuszba (uni = egy, penta = öt különböző szöveg)
- 2) az összekeverés hány mondat szerint történt (1 = a korpuszban szereplő minden mondat meg össze lett keverve, 2 = a korpuszban két-két mondatonként lettek összekeverve a szövegek, ... 5 = a korpuszban az eredeti művekből 5 mondatonként lettek megkeverve a mondatok)

A korpuszminták elnevezése utal arra, hogy milyen módszerrel lett a korpusz összeállítva.

A preprocessed mappában vannak a korpuszba beválogatott eredeti művekből vett minták.

A preprocessed_uni_17062.txt volt az az egyetlen szöveg, amelyeknél csak a saját mondatok vannak megkeverve, más szövegekből nem kerültek hozzá mondatok.

Az uni mappában szerepelnek azok a változatok, amelyek ennek az egyetlen szövegnek megkevert változatai, aszerint, hogy ötösével kevertük a mondatokat (uni_shuffled_by_5.txt) vagy minden egyes mondat meg lett keverve uni_shuffled_by_1.txt. Első esetben minden ötmondatos "bekezdés" az eredeti műből folytonosan vett öt mondat míg utóbbi esetben a keverés a lehető legdrasztikusabb, azaz a korpusz minden egyes mondata random módon össze lett keverve.

A penta mappában ugyanilyen elvek szerint elrendezett változatok vannak (1-től 5-ig), azzal a különbséggel, hogy a preprocessed mappában található öt műből lettek a mondatok véletlenszerűen összekeverve. Úgy lehet tehát kiértékelni azt a kérdést, hogy milyen mértékben tükrözi vagy jeleníti meg a korpusz az eredeti műveket, ha az általunk összeállított korpuszt, pl. a penta_shuffled_by_1.txt file-t vetjük össze a preprocessed mappában lévő bármelyik penta nevével.

A korpusz változatok átmenetet képeznek két véglet között:

Az uni_shuffled_by_5.txt a leghűbb módon tartalmazza az eredeti művet, mert az eredeti mű mondatain kívül nem szerepelnek más művek mondatai és minden öt mondatos egységben szereplő mondat az eredeti mű folytonos mondatait tartalmazza.

A penta_shuffled_by_1.txt nevű korpuszban viszont 5 különböző szövegből szerepelnek mondatok, és mindegyik random sorrendben szerepel.”

A Megkereső továbbá az alábbi magyarázatot fűzte a megkereséshez:

„(...) a csatolmányban szereplő minták csak a módszer illusztrálására szolgálnak. Valójában a 2 millió mondat nem öt, hanem több ezer műből származó mondatokat tartalmazna. Ahhoz, hogy a tényleges korpuszról fogalmat tudjunk alkotni, azt is figyelembe kell venni, hogy minden egyes szóhoz 5 - 10 szó terjedelmű hozzáadott nyelvészeti annotáció tartozik.

(...) Nekünk rengeteg szöveg áll rendelkezésre, tehát egyáltalán nem ragaszkodunk az uni változathoz, azt inkább csak módszertani szempontból tettük a mintába.

Az viszont már nyelvtechnológiailag is fontos kérdés, hogy a random keverés hány mondatonként történik, itt minél nagyobb az egyben maradt mondatok száma, annál gazdagabb az anyag.”

A Megkereső megerősítette továbbá, hogy az Intézet a tevékenysége, gazdálkodása és a kutatási eredmények hasznosítása szempontjából az alábbi: kutatóhely: elsődlegesen tudományos kutatást végző kutatóintézet, amely tevékenységét nonprofit alapon vagy adózás utáni eredményének tudományos kutatásba való visszaforgatásával végzi.

Az eljáró tanács szakértői véleménye:

I. A szakértői vizsgálat általános keretei

1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban „Szjt.”) 101. § (3) bekezdése értelmében az SZJSZT felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet (a továbbiakban „Rendelet”) 1. § (3) bekezdése szerint a Rendelet „alkalmazásában a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésnek számít az Szjt.-ben szabályozott vagyoni jog gyakorlásával kapcsolatos kérdés”. Tekintettel arra, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet (a továbbiakban: „Rendelet”) 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást, nem tart helyszíni szemlét (...)”, az eljáró tanács a megkeresésben előadottak alapján alakította ki szakvéleményét.

II. A Megkereső előadása alapján a szakvélemény kialakításához figyelembe vett tényállás, annak alapján azonosított fogalmi megfelelések és a vizsgálandó felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdések

2. A Megkereső nyilatkozata szerint „elsődlegesen tudományos kutatást végző kutatóintézet, amely tevékenységét nonprofit alapon vagy adózás utáni eredményének tudományos kutatásba való visszaforgatásával végzi”. Ennek megfelelően a Megkereső megfelel az Szjt. 33/A. § (1) bekezdés 2. pontja szerinti kutatóhely fogalmának, amely szerint:

„2. kutatóhely: elsődlegesen tudományos kutatást, vagy tudományos kutatást is magában foglaló oktatási tevékenységet végző kutatóintézet, egyetem - ideértve annak könyvtárát is -, valamint kutató laboratórium és kutatást végző kórház, vagy egyéb olyan személy vagy szervezet - ideértve a kutatóhellyel szerződéses kapcsolatban álló kutatókat is -, amely tevékenységét

a) nonprofit alapon vagy adózás utáni eredményének tudományos kutatásba való visszaforgatásával; vagy

b) valamely közérdekű cél érdekében

végzi úgy, hogy a tudományos kutatás eredményeihez a kutatóhely felett többségi befolyást gyakorló személy vagy szervezet nem kaphat elsőbbségi hozzáférést.”

3. A Megkereső nyilatkozata szerint szöveg- és adatbányászati tevékenységet végez nyelvtechnológiai kutatási tevékenysége során. A szöveg- és adatbányászat szerzői jogi definíciója szerint: „3. szöveg- és adatbányászat: olyan automatizált analitikai módszer, amely információk feltárása céljából digitális formában lévő szövegeket és adatokat elemez.” (Szjt. 33/A. § (1) bekezdés 3. pont). Az eljáró tanács megállapítja, hogy a Megkereső által leírt tevékenység az Szjt. 33/A. § (1) bekezdés 3. pontja szerinti meghatározásnak megfelel.

4. A Megkereső által a szakvélemény elején idézett, a feltett kérdés leírásában és példa-tényállásokban ismertetettek szerint bemutatott tevékenység leírását az eljáró tanács vizsgálatának tényállásaként használja fel. Az előadottakat az eljáró tanács a szakvélemény elején idézi, azt saját tényállás ismertetésként nem tartja szükségesnek megismételni.

5. A Megkereső kérdései megfogalmazása során azt a fordulatot használja, hogy ismertetett és tervezett tevékenysége az „eredeti művek tükrözését” eredményezi-e a létrejövő adatbázisban/korpuszban. Az eljáró tanács ezt úgy értelmezi, hogy a Megkeresőnek a leírt tevékenységekhez, illetve a szövegek létrehozni kívánt adatbázisban történő felhasználáshoz szükséges-e szerzői vagy kapcsolódó jogi engedélyeket beszereznie. A „művek tükröztetése” kifejezést tehát az eljáró tanács a „művek szerzői jogi engedélyköteles felhasználása”-ként értelmezi a Megkereső által feltett kérdés célját figyelembe véve.

6. Az így figyelembe vehető tényállás, az értelmezett kérdés és a Megkereső nyilatkozata szerinti fogalmi megfelelések alapján a jelen szakvéleményben azt kell megvizsgálni, hogy a Megkereső által a megkeresés tárgyaként ismertetett tevékenység megfelel-e az Szjt. kutatóhelyek számára biztosított szerzői (és szomszédos¹) jogok alóli kivételként meghatározott szöveg- és adatbányászat szabad felhasználás feltételeinek (Szjt. 35/A. § (2)-(3) bekezdés).

7. Ezen túlmenően a Megkereső kérdésének megválaszolásához szükséges azt is megvizsgálni, hogy amennyiben az ismertetett teljes tervezett tevékenység az Szjt. 35/A. § (2)-(3) bekezdés szabad felhasználási kivétel feltételeinek nem felel meg, akkor

- azonosíthatóak-e olyan körülmények, amelyek fennállása esetén a Megkeresőnek mégsem kell az általa végzett tevékenység során végzett felhasználási cselekményekre a szerzői jogosultaktól felhasználási engedélyt szerezni, illetve
- a Megkereső tevékenysége megfelelhet-e más, a szerzői vagyoni jogok alóli kivételként meghatározott szabad felhasználási eset feltételeinek.

8. A Megkereső tevékenységével kapcsolatosan a 6. és 7. bekezdés szerint azonosított kérdéseket abból a szempontból is meg kell vizsgálni, hogy az Szjt. XI/A. fejezetben az adatbázis előállítói számára biztosított kizárólagos jogok alóli kivételnek megfelelnek-e. Így vizsgálni kell a kutatóhelyek számára biztosított szöveg- és adatbányászatra vonatkozó kivétel (Szjt. 84/D. § (3) bek.) alkalmazhatóságát, illetve annak alkalmazhatósága hiányában az esetlegesen alkalmazható más kivételeket. E körben az eljáró tanács megállapításait azzal a feltétellel teszi meg, hogy azok akkor alkalmazhatóak, ha az az adatbázis, amelyből a Megkereső a szövegbányászat során elemeket kimásol vagy újrahasznosít, a XI/A. fejezet védelemre támasztott feltételeinek megfelel. A lehetséges igénybe vehető adatbázisok védelmének vizsgálata a jelen szakvélemény kereteit meghaladja.

9. A Megkereső saját nyilatkozata szerint tudományos kutatási céllal szöveg- és adatbányászati kutatási tevékenységet végez, amellyel általában megfelel az Szjt. 35/A. § (2)-(3) bekezdése feltételeinek, azonban most egy olyan projektben fog részt venni, amelynek az eredményeként létrejött adatbázist (korpuszt), amely a többszörözött szövegelemeket tartalmazza, online környezetben kell a nyilvánosság számára elérhetővé tenni. Ezzel pedig a Megkereső saját véleménye szerint sem fogja az Szjt. 35/A. § (3) bekezdésének a feltételét teljesíteni.

III. A Megkereső kérdésére adott válasz

III/1. A tudományos kutatási célú szöveg- és adatbányászati célú kivételre vonatkozó megállapítások

10. A szöveg- és adatbányászat szabad felhasználási kivételét az Szjt. 2021. június 1-jén hatályba lépett módosítása iktatta be a hazai jogba, amely az ún. CDSM Irányelv² 3. cikkének átültetését jelentette. Korábban ez a szabad felhasználási kivétel sem az európai, sem a magyar jogban nem létezett. Ennek megfelelően az új szabályozásnak nyilvános joggyakorlata nincsen, az átültetett irányelvi szabály alkalmazására és értelmezésére egyik tagállam vonatkozásában sincs még az Európai Unió Bírósága előtt eljárás folyamatban. A szabály értelmezésében ezért jelenleg a szabály más szabályokkal való összefüggése, a CDSM Irányelv vonatkozó preambulumbekendései és a hazai átültetés indokolása nyújt csak segítséget.

11. A tudományos kutatás célját szolgáló szöveg- és adatbányászat kivétele alapján (Szjt. 35/A. § (2) bek.) a kutatóintézet abban az esetben végezheti szabad felhasználásként a szöveg- és

¹ A megkeresésben nincsen olyan információ, amely az Szjt. szerinti szomszédos jogi teljesítmények érintettségére utalna, ezért ezt a lehetőséget az eljáró tanács nem vizsgálja.

² AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2019/790 IRÁNYELVE (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról.

adattápanyászat körében a művek többszörözését, ha az érintett műhöz jogszerűen fért hozzá, a szabad felhasználás keretében létrejött másolatok megfelelő biztonsági szinten vannak tárolva és megőrzésükre tudományos kutatás céljából kerül sor. A kivétel alapesetben csak a művek többszörözésére (Szjt. 18. §-a szerinti felhasználás) vonatkozik.

12. A Megkereső által leírt esetben, a bármely általa bemutatott módszer útján, a 2 millió magyar mondatot tartalmazó korpusz összeállítása és elemzése a tudományos kutatási célú szöveg- és adattápanyászat kivétel hatálya alá tartozhat. A Megkeresőnek a szabad felhasználás feltételei teljesítése érdekében olyan szövegeket kell választania tevékenysége tárgyául, amelyekhez jogszerűen fér hozzá. A CDSM Irányelv 14. preambulumbekzdése szerint „A jogszerű hozzáférést úgy kell értelmezni, hogy az magában foglalja a tartalomhoz való hozzáférést nyílt hozzáférés alapján, vagy a jogosultak és a kutatóhelyek vagy kulturális örökségvédelmi intézmények közötti szerződéses megállapodásokon keresztül (például előfizetésekkel), vagy más jogszerű módokon. Például a kutatóhelyek vagy a kulturális örökségvédelmi intézmények által fizetett előfizetések esetében a hozzájuk kapcsolódó és ezen előfizetések alá tartozó személyeket jogszerű hozzáféréssel rendelkezőnek kell tekinteni. A jogszerű hozzáférés magában kell, hogy foglalja az online szabadon elérhető tartalmakhoz való hozzáférést is.” A Megkereső megkeresésében a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK) online szabadon elérhető tartalmai ennek a feltételnek megfelelnek. A Megkeresőnek kell a létrejött másolatok megfelelő, biztonságos megőrzéséről és tárolásáról gondoskodnia. E feltétel alatt informatikai biztonsági és ügyviteli intézkedésekkel kell a tárolt másolatok biztonságos őrzéséről gondoskodni. A megőrzés pedig – időkorlát nélkül – addig állhat fenn, amíg azt a tudományos kutatás célja indokolja. Az eljáró tanács álláspontja szerint, amennyiben a Megkereső e feltételeknek megfelel, szöveg- és adattápanyászat körében végzett többszörözései szabad felhasználásnak minősülnek.

13. Az Szjt. 35/A. § (3) bekezdése meghatározott feltételek fennállása esetén a többszörözés felhasználásán túl is kiterjeszti a szöveg- és adattápanyászat szabad felhasználását, az ún. nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tétel felhasználásra is (Szjt. 26. § (8) bek. második mondata szerinti felhasználás). Ezt azonban nagyon korlátozott feltételek mellett engedi meg az Szjt.: személyek zárt csoportjára korlátozódhat és meghatározott céllal történhet (kutatási együttműködési célból, annak a keretei között, vagy a tudományos mű szakmai értékelése céljából). E felhasználás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja. A CDSM Irányelv szabályait átültető 2021. évi XXXVII. törvény végső előterjesztői indokolása szerint: „A 35/A. § (3) bekezdése az InfoSoc irányelv³ 5. cikk (3) bekezdés a) pontjának felhatalmazásán alapul, és a CDSM irányelv (15) preambulumban jelzett tevékenységek lehetővé tételét célozza a szöveg- és adattápanyászatra vonatkozó kivétel esetében. Ez jelenti egyrészt a kutatás során létrejött többszörözött példányok szakmai értékelés (a tudományos életben alkalmazott „peer review”) céljából történő megosztásának lehetőségét egy zárt szakmai körrel, beleértve egyes meghatározott személyekkel való megosztást is. Másrészt a kivétel lehetővé teszi e példányok zártkörű megosztását egy adott kutatási együttműködés keretei között. A kivétel által e kutatási anyagok megosztása zárt online formában is megvalósulhat, ami a szöveg- és adattápanyászati kutatásokban használt források és adatok sokasága miatt kiemelten fontos.”

14. A szabad felhasználási kivétel CDSM Irányelv alapján átültetett esete (35/A. § (2) bekezdés) ugyanezekkel a feltételekkel vonatkozik a kapcsolódó jogi adatbázis oltalom alatt álló adatbázis tartalmi elemei összességének vagy jelentős részének kimásolására, illetve jelentéktelen részének ismételt és rendszeres kimásolására is („84/D.§ (3) Szabad felhasználás

³ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2001. május 22-i 2001/29/EK IRÁNYELVE az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról.

a kutatóhelyek és kulturális örökségvédelmi intézmények [33/A. § (1) bek. 2. pont] által adatbázison tudományos kutatás céljából végzett szöveg- és adatbányászathoz szükséges kimásolás [84/A. § (1) bek. a) pont], feltéve, hogy a 35/A. § (2) bekezdésében foglalt követelményeknek megfelel.”). A kapcsolódó jogi adatbázis oltalom esetén azonban nem került bevezetésre az Szjt. 35/A. § (3) bekezdése szerinti, a nyilvánosság számára zárt körben lehívásra hozzáférhetővé tételre vonatkozó kivétel – mivel annak lehetőségét nem a CDSM Irányelv, hanem a kapcsolódó jogi oltalomra nem vonatkozó Infosoc Irányelv biztosítja. Ezért az adatbázis tartalmi elemeinek újrahasznosítását jelentő lehívásra történő nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel még az Szjt. 35/A. § (3) bekezdésének megfelelő esetekben sem szabad felhasználás, azaz az adatbázis előállító kizárólagos joga alól nem minősíthető kivételnek, ezért engedélyköteles tevékenység.

15. A tudományos kutatási célú szöveg- és adatbányászat kivételének fent vázolt alkalmazása esetén nem bír jelentőséggel az, hogy a Megkereső az általa példaként bemutatott mely minta megoldást alkalmazza.

16. A Megkereső megkeresésében helyesen jelölte meg, hogy a megjelölt projektben az a kötelezettség, hogy „az egy 2 millió magyar mondatot tartalmazó korpusz” elemzett formában történő közreadása a repozitóriumban, nem felel meg a 35/A. § (3) bekezdése szerinti, a nyilvánosság számára zárt körben lehívásra hozzáférhetővé tételre vonatkozó kivételnek. A közreadás ugyanis nem a kivétel által megkövetelt zárt körben történik, és célja sem csak az érintett kutatási együttműködés keretein belüli megosztás vagy a tudományos mű szakmai értékelése (peer review-ja).

III/2.a.) A „közreadás” értelmezése, szerzői jogi minősítése, a műrészletek felhasználása

17. A létrejövő nyelvi korpusz elemzett formában történő közreadása a Megkereső által megjelölt szerint a <https://.../> adattárban történne meg. A megjelölt adattárhoz nyilvánosan hozzá lehet férni, az abban publikált anyagok online hozzáférhetőek és letölthetőek (<https://.../repository/search/>). Amennyiben a Megkereső által létrehozni kívánt nyelvi korpusz ebben az adattárban kerül közreadásra, akkor ez a korpusz egyes, szerzői jogi védelem alatt álló elemeinek nyilvánossághoz közvetítését, azon belül lehívásra történő nyilvánossághoz közvetítését jelenti (Szjt. 26. § (8) bekezdés 2. mondata szerinti felhasználás). ez az érintett szerzői mű jogosultjának az engedélyét igényli, ha szerzői jogi védelem alatt álló műveket érint és nem állapítható meg az engedélyezési jog fennállásának hiánya vagy az alóli kivétel. Ha a korpusz kapcsolódó jogi adatbázis oltalom alatt álló adatbázis elemeinek egészét vagy jelentős részét tartalmazza, akkor ez annak az adatbázisnak, amelyből az elemek származnak, az újrahasznosítását jelenti (Szjt. 84/A. § (1) bek. b.) pont), amely az adatbázis előállítójának az engedélyét igényelheti, és nem állapítható meg az engedélyezési jog fennállásának hiánya vagy az alóli kivétel.⁴

18. A Megkereső felveti, hogy az általa végzett tevékenység nem a „szövegek” tükröztetése – azaz nem a szövegek felhasználása, mert az – a bemutatott többféle módszerrel – a szövegek egyes mondatait érinti, illetve e mondatokat nem eredeti sorrendjükben, hanem összekeverve tartalmazza.

19. A Megkereső az alábbi példákat csatolja, amelyeket az eljáró tanács így meg tudott vizsgálni:

⁴ A teljes korpusz, mint adatbázis tekintetében, ha az ekként egyben az Szjt. XI/A. fejezet szerinti kapcsolódó jogi oltalom alatt állna, a közzététel az adatbázis újrahasznosítását jelentené. A kapcsolódó jogi adatbázis oltalom jogosultja azonban feltehetően maga a Megkereső lenne, ekként ezt a kérdést nem kell az eljáró tanácsnak vizsgálnia.

- egy szöveg mondatainak összekeverése („uni”), mondatonként (1), két (2) illetve öt (5) mondatonként;
- öt szöveg mondatainak összekeverése („penta”), mondatonként (1), két (2) illetve öt (5) mondatonként.

A Megkereső csatolta az eredeti szövegeket is, amiből a példa-korpuszokat előállította.

A Megkereső a példákkal kapcsolatban megjegyzi, hogy „Természetesen a csatolmányban szereplő minták csak a módszer illusztrálására szolgálnak. Valójában a 2 millió mondat nem öt, hanem több ezer műből származó mondatokat tartalmazna.”

20. A Megkereső leírása szerint azt feltételezi, hogy ha a szerzői jog által védett szövegek mondatait összekeverik a fent leírt 2 millió mondatot tartalmazó nyelvi korpuszba, az nem valósítja meg az adott szövegek szerzői jogi értelemben vett felhasználását.

21. Az eljáró tanácsnak a kérdést abból a szempontból kell megvizsgálnia, hogy

- egy védett szöveges mű mondatainak, illetve bekezdéseinek véletlenszerű összekeverése, majd az így összekevert szöveg felhasználása (másolása és lehívásra történő nyilvánosságához közvetítése) a szöveges mű szerzői jogi értelemben vett felhasználását valósítja-e meg;
- egy védett szöveges mű mondatainak, illetve bekezdéseinek véletlenszerű összekeverése, majd az így összekevert szöveg összekeverése más védett szöveges mű mondataival, illetve bekezdéseivel és az összekevert szöveg felhasználása (másolása és lehívásra történő nyilvánosságához közvetítése) a benne mondatonként, illetve bekezdésenként fellelhető szöveges művek szerzői jogi értelemben vett felhasználását valósítja-e meg, valamint a felhasználás megállapíthatósága függ-e attól, hogy hány szöveges mű összekeverésére történik meg;
- egy kapcsolódó jogi oltalom alatt álló adatbázis elemet képező szöveges művekkel a fenti cselekmények elvégzése az adatbázis elemeinek a kimásolását, illetve újrahasznosítását megvalósítják-e.

22. Az Szt. rendelkezése szerint: *„A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére.”* (Szt. 16. § (1) bek.) A mű részletének felhasználására vonatkozó elvek az alábbiak: *„A mű legkisebb részletének lemásolása is mindig „többszörözés”, ha „részlet” alatt olyan mennyiséget értünk, amely már eléri a szerzői jogi védettséghez szükséges kritikus mértéket, vagyis már egyéni eredeti gondolat kifejtésként azonosítható. Ilyennek minősül például egy zenemű, egy film néhány másodperces részlete is, ha az felismerhetően annak a bizonyos teljes műnek része, abból származik és már mutat valamilyen egyéni, eredeti jelleget. A felhasználás engedélykötelessége csak ettől függ, a közkeletű téveszmével szemben nem létezik tehát más módon (a műrészlet hossza, terjedelme alapján) meghatározott általános mérce.”*⁵

23. Egy szöveges mű esetén általában elmondható, hogy a szöveg szavai, azok nyelvtani alakjai, rövidebb szó szerkezetek nem tekinthetőek a szöveg, mint szerzői mű olyan részleteinek, amelynek felhasználása engedélyköteles. A szavak önmagukban az egyéni eredeti jelleget nem mutatják fel, ezért, ha egy szöveg összes szavát összekeverve használják is fel, az a teljes szöveg vagy annak a részletének a felhasználást nem valósítja meg.

24. Egy szöveges műben szerepelhetnek olyan egyszerűbb mondatok, amelyeket, ha a szövegből kiemelünk, akkor az adott szöveggel a továbbiakban nem ismerhető fel a kapcsolatuk, azaz nem hordozzák a szöveg egyéni-eredeti jellegét semmilyen mértékben. (pl.

⁵ Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez, Jogtár, Wolters Kluwer, 2021. Ld. az Szt. 18.§-ához fűzött kommentárokat.

„- Mi az? Nagy csönd lett erre.”) Egy szöveg hosszabb mondata, bekezdése azonban jellemzően már a szöveg olyan részlete, amelyből azonosítható, hogy az adott szövegből származik, azaz a szöveg egyéni-eredeti jellegét valamely mértékben hordozza. Ha több ilyen mondatot, akár felcserélt sorrendben jelenítünk meg, az akkor is felismerhetővé teheti az eredeti művet, amelyből a mondatok származnak. („- Mi az? Nagy csönd lett erre. Halálos csönd.”, „Némelyek turkálni kezdtek a padban a könyvek közt; a rendesebbek megtörölték a tollaikat;”, „De a többiek kinéztek az ablakon, amelyen át a szomszédos kis házak teteit lehetett látni, s a távolban, az aranyos déli napon a templomtornyot, melynek óráján a nagymutató vigasztalóan haladt a tizenkettős felé.”⁶)

25. A Megkereső által példaként csatolt szöveges fájlokban („preprocessed_penta_04810” -; „preprocessed_penta_12009”; „preprocessed_penta_15701”; „preprocessed_penta_17062”; „preprocessed_penta_21185”; „preprocessed_uni_17062”) szakirodalmi szövegel részletei találhatóak, a szövegek címét és forrását a Magyar Elektronikus Könyvtárban a „penta_sources” és az „uni_sources” fájlok tartalmazzák. Mivel a Megkereső e szövegeket példaként csatolta és számos más szöveg használatát tervezi a projekthez, az eljáró tanács a Megkereső kérdésének megválaszolása érdekében külön vizsgálat nélkül feltételezi a példaként csatolt szövegek szerzői jogi védettségét. Ezt az indokolja, hogy a számos más szöveg között számos védett mű szerepelhet, amelyek esetében csak egyedi vizsgálattal lehetne majd azt megállapítani, hogy az adott szöveg szerzői jogi védelem alatt áll-e. Tekintettel azonban arra, hogy a szakirodalmi szövegek jellemzően felmutatnak egyéni-eredeti jellegét, a felhasználni tervezett szövegek jelentős részéről a védettség feltételezhető. A csatolt példát tehát e feltételezés fenntartásával lehet a szakértői vizsgálat céljára használni.

26. A Megkereső a fenti „uni” jelzésű szöveget 1, 2, 3 és 5 mondatonként keverte össze. (uni_shuffled_by_1; _2; _3; _5). Bár a szövegben több tényközlés, és rövid, egyszerű mondatok is találhatóak, a legtöbb tényközlés megfogalmazása egy adott állításban felmutatja a szerző választási lehetőségét, amely végül a tényközlések egyéni-eredeti jellegű mondatokká és szöveggé formálásában nyilvánulnak meg. A szakirodalmi művek jellegzetessége a tárgyilagosság, a tények közlésének érthető megfogalmazása, kifejtése és az ennek megfelelő stílus. Ezek közül a közölt tények és maga a stílus sem áll szerzői jogi védelem alatt, azonban a mű védelmét megalapozza – a szöveg mondatszerkesztésének a szintjén – az a szerzői választási szabadság, amely a megfogalmazás, a gondolatok megformálásának megválasztásában testesül meg. A példaszöveg és az ahhoz hasonló szövegek ezért a többszavas, gondolatokat összetettebb módon kifejező mondatai a teljes szöveg egyéni eredeti jellegét hordozzák, következésképpen azok a mű részleteiként történő felhasználásuk esetén engedélykötelesek. A több mondatból álló szövegrészletek (így a 2, 3, 5 mondatos részletek) esetén ez a körülmény még szembetűnőbb módon állapítható meg. A teljes szöveg összekeverése pedig azt eredményezi, hogy a mű összes olyan részletei is, amely ezt a felismerhetőséget felmutatja, végeredményében felhasználásra kerül. A felhasználás megállapítása tekintetében – mivel az összes és nem az egyes részletek felhasználása kérdéses - az nem lényeges szempont, hogy végeredményében a teljes mű felhasználása megállapítható-e ilyen módon (ez akkor lenne lehetséges, ha minden, véletlenszerűen lemásolt és véletlenszerű sorrendben az új szövegbe helyezett mondat vagy szakasz a mű olyan részletének lenne tekinthető, amely engedélyköteles), vagy csak a mű minden olyan részletének a felhasználása történik meg, amelyre a jogosult engedélyét meg kell szerezni. Az eljáró tanács álláspontja szerint elegendő annak megállapítása, hogy a Megkereső által bemutatott módszer a mű számos, szerzői jogi szempontból felismerhető, azonosítható, tehát a mű egészének egyéni-eredeti jellegét valamely mértékben hordozó részletének felhasználásához vezet, amely így – kivétel alkalmazhatóságának a hiányában - a szerzői jogosult engedélyét igényli.

⁶ Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk, Móra, 1987, 6-7. o.

27. A „penta” jelzésű szövegeket (penta_shuffled_by_1; _2; _3; _5) a Megkereső a szövegekből vett 1, 2, 3 és 5 mondatos részletekben keverte össze egymással. Feltételezve a többi szöveg szakirodalmi műként történő szerzői jogi védelmét, a részletek felhasználása tekintetében ebben az esetben az egyes művekre vonatkozóan ugyanaz állapítható meg, mint azt az „uni” jelzésű szöveg esetében megállapíthattunk. (A „penta” szövegek között egyébként az „uni” szöveggel azonos szöveg is szerepel.) Ebből következően pedig az a kérdés, hogy az egy szöveges mű részletei felhasználásának engedélyköteles szerzői jogi minősítését módosítja-e az a körülmény, hogy a mű szövegrészletei más művek (adott példában 4 másik mű, de a Megkereső nyilatkozata szerint a tervezett projektben több ezer másik mű) hasonlóan összekevert szövegrészei között jelennek meg.

28. A fentiekben az eljáró tanács kifejtette, hogy a mű felismerhető, a mű egyéni-eredeti jellegét valamely mértékben hordozó részletének felhasználása a szerzői jogi szabályok szerint engedélyköteles. Ez az általános szabály az Sztj. 16. § (1) bekezdésének kifejezett előírásából, valamint a szerzői jogi védelem általános feltételéből (Sztj. 1. §) is következik, ugyanis a szerzői jogi védelem nem csak teljes műveket illet meg, ilyen korlátozást a szabályozás sem kifejezetten, sem implicit módon nem tartalmaz. Ez az általános megállapítás tehát a mű minden jelenleg szabályozott és ismert felhasználási módja esetében érvényesül. Ezen felül nincsen olyan általános szabály, amely további feltételektől, tehát például a mű vagy műrészlet meghatározott környezetbe helyezésétől tenné függővé az engedélyköteles felhasználás megvalósulását. A felhasználás fogalma a mű anyagi vagy nem anyagi formában történő érzékelhetővé tételét jelenti, a szintén szerzői jogi fogalomként definiálható nyilvánosság, azaz közönség számára. Az érzékelhetővé tétel azonban azt jelenti, hogy a közönség tagjának lehetősége van a mű érzékelésére, nem azt, hogy ez az érzékelés könnyen vagy kényelmesen, vagy bármely más módon valósulhat meg. Összefoglalva a mű szerzői jogi felhasználását – általában, minden felhasználási módra kiterjedően – nagyon tágan kell értelmezni, és a felhasználás megvalósulásának megállapítását a vagyoni jogi engedély megszerzése szempontjából nem befolyásolja az, hogy a mű vagy annak részlete milyen környezetben jelentik meg, az adott környezet a műnek vagy részletének a közönség számára történő érzékelését megkönnyíti vagy éppen megnehezíti.

29. A fentiekre tekintettel az eljáró tanács megállapítja, hogy egy szerzői jog által védett szöveges mű részletének engedélyköteles felhasználása abban az esetben is változatlan feltételekkel, tehát engedélyköteles felhasználásként, állapítható meg, ha a részletek más szövegrészletekkel összekeverve, adott esetben a teljes összekeverés útján létrejövő szövegben emberi érzékeléssel nehezen kikereshető formában jelenik meg.

30. Az eljáró tanács megállapítása attól függetlenül alkalmazandó, hogy az összekevert szöveg más alapul fekvő szövegrészei amúgy szerzői jog által védett művekből származnak-e, hány műből/szövegből származnak és az a szöveg, amelyet így létrehoznak, szerzői jog által védett egyéni-eredeti alkotás-e vagy sem. Az eljáró tanács kiemeli, hogy a Megkereső által bemutatott szöveg- és adatbányászati eszközökkel, gépi úton, véletlenszerű szerkezetben létrehozott nyelvi korpusz, mint szöveg, nem teljesíti a szerzői jogi védelem feltételét, mivel az nem szerző vagy szerzők szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegű alkotása.

III/2.b.) A „közreadás” értelmezése, a kapcsolódó jogi védelem alatt álló adatbázis elemeinek újrahaznosítása

31. Ha a korpusz létrehozásában felhasznált szövegeket, mint kapcsolódó jogi védelem alatt álló adatbázis elemeit vizsgáljuk – fenntartva azt, hogy az eljáró tanács nem értékeli, hogy egy adott adatbázis kapcsolódó jogi oltalom alatt áll, azaz a jelen megállapítások a védelem fennállásának hipotetikus esetére vonatkoznak -, akkor azt kell megállapítani, hogy egy szöveg, mint az adatbázis egy elemének kimásolását és újrahaznosítását jelenti-e a Megkereső által leírt tevékenység. Az adatbázis eleme az adatbázis olyan tartalmi egysége, amely egyedileg

hozzáférhető (v.ö, Szjt. 60/A. § (1) bek. az adatbázis fogalma). Azt az esetet vizsgáljuk, amikor az adatbázis elem a szöveg (mert az az adatbázis egyedileg hozzáférhető tartalmi eleme), nem pedig a szövegen belül bármely alegység, így mondat, több mondat vagy bekezdés, és nem a szöveg, mint adatbázis elem egészének a felhasználása, hanem annak részleteinek felhasználása történik. Más szóval a szöveg, mint adatbázis elem a felhasználás során ilyen elem jellegét elveszíti. Ebben az esetben a jelleg elvesztése tekintetében nincsen különbség a Megkereső által leírt „uni” vagy „penta”, illetve a ténylegesen tervezett több ezer szöveg eredeti integritását megszüntető, és random összekevert felhasználása között.

32. A kapcsolódó jogi adatbázis oltalom az adatbázis elemeivel (önállóan hozzáférhető egységeivel, adatával) végzett egyes cselekményekre terjed ki (mint az elemek összességének, jelentős részének vagy jelentéktelen részének, de ismételt felhasználására), de nem tartalmaz ahhoz hasonló szabályt az elem részletére vonatkozóan, mint amelyet a szerzői jog által védett mű részletének felhasználása kapcsán bemutatunk. Ezért az eljáró tanács megállapítja, hogy a kapcsolódó jogi adatbázis oltalom szempontjából – ha a projekt során ilyen adatbázis lenne érintett – az adatbázis elemeit képező szövegekkel végzett olyan tevékenység, amely e szövegeket valamely kisebb részekre bontva használja és így rögzíti, valamint teszi közzé, az eredeti adatbázis elem integritását megszüntetve, nem minősül az adatbázis tartalmi elemei felhasználásának.

33. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a fenti, adatbázis oltalommal kapcsolatos megállapítása a Megkereső tevékenységének a létrejött nyelvi korpusz eredményére és annak újrahasonosítására vonatkozik, amelyben az egyes eredeti szövegek (mint adatbázis elemek, adatok) ilyen jellegüket a bemutatott példák szerint elveszítették. Ez nem zárja ki azt, hogy köztes – a korpusz létrehozására irányuló – folyamatokban az elemek felhasználása ne történhetne meg (például, ilyen az, ha a szöveg- és adatbányászati tevékenység lépéseként az érintett szövegek a folyamat egy lépésben egy az egyben a gépi elemzés céljára lemásolásra kerülnek.).

34. Az eljáró tanács kapcsolódó jogi adatbázis oltalomra vonatkozó, az adatbázis elemének elemkénti megjelenését megszüntető felhasználás fenti minősítését támogatja az a megközelítés is, ahogyan az Európai Unió Bírósága (EUB) az adatbázis előállítójának kizárólagos jogát értelmezi. E szerint az adatbázis előállító kizárólagos joga alá tartozónak kell minősíteni azt a cselekményt, amely azért *„sérti az adatbázis előállítójának sui generis jogát, mivel ezen előállítót megfosztja a ráfordítása költségeinek megtérülését lehetővé tévő jövedelemtől.”* (Innoweb ítélet, C-202/12, 40–42. pont, CV-Online Latvia ítélet, C-762/19, 32. pont) Az adatbázis elemeiből származó részletek összekevert és az eredeti adatbázis céljától eltérő, ahhoz képest felismerhetetlen felhasználása ilyen értelemben sem befolyásolja az adatbázis előállítója ráfordításának megtérülését, a Megkereső által leírt és az eljáró tanács által elemzett esetben.

35. Az eljáró tanács a Megkereső által előadott körülményekre tekintettel az adatbázis kapcsolódó jogi oltalmára tett megállapítása okán a szakértői vélemény további részében csak a szöveges műveken fennálló szerzői vagyoni jogokra vonatkozó szabályokkal foglalkozik.

III/3. A kizárólagos jogok korlátai, mint a felhasználás engedélyezése alóli kivételek

36. A szerzői kizárólagos jogok alapján történő engedélyezés alól abban az esetben mentesülhet a Megkereső, ha

- a felhasznált szövegek nem állnak védelem alatt, azaz azokon kizárólagos jogok nem állnak fenn;
- a felhasznált szövegek, bár szerzői művek, de szerzői jogi védelmük megszűnt azáltal, hogy védelmi idejük lejárt;

- a felhasználás valamely más szabad felhasználási kivétel alá tartozik.

37. A szerzői jogi védelem az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat illeti meg, a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján. (Sztj. 1. § (1) bek. és (3) bek.) A megkeresésben releváns szöveges alkotások körében azonban az Sztj. több kivételt nevesít a szerzői jogi védelem alól. Így nem állnak szerzői jogi védelem alatt a jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök, a bírósági vagy hatósági határozatok, a hatósági vagy más hivatalos közlemények és ügyiratok, valamint más hasonló rendelkezések, valamint az egyedi szerzői közreműködés nélkül létrejött folklór alkotások (Sztj. 1. § (4) és (7) bek.). Ha a Megkereső szöveg- és adatbányászati tevékenysége ilyen forrásokat használ, akkor az azokból származó szövegrészek felhasználására nem kell engedélyt kérni a tervezett közreadáshoz sem.

38. A szerzői jogi védelem a szöveges műveket szerzőjük életében és a szerző halálát követő év első napjától számított 70 éves védelmi időn belül illeti meg. Ha egy műnek több szerzője van (közös művek), akkor a védelmi időt a legutoljára elhunyt szerzőtárs halálától kell számítani. (Sztj. 31. § (1) – (2) bek.) Ha egy művön több szerzőnek áll fenn szerzői joga, de a mű nem közös mű (pl. átdolgozás (ideértve a fordítást) eredménye a mű, szerzői jogok illetik meg átdolgozóját (fordítóját is), és akkor a még védelem alatt álló szerző vonatkozásában az átdolgozás eredményeként létrejött mű felhasználása engedélyköteles, akkor is, ha más, a műben részes szerzők védelmi ideje már lejárt. Erre példa egy már lejárt védelmi idejű regény még védett műfordítása. Ha a Megkereső szöveg- és adatbányászati tevékenysége olyan forrásokat tartalmaz, amelyek védelmi ideje már minden jogosult tekintetében eltelt, akkor az azokból származó szövegrészek felhasználására nem kell engedélyt kérni a tervezett közreadáshoz sem.

III/4. Az esetlegesen alkalmazható más szabad felhasználási kivételek értékelése

39. A szabad felhasználás körében a felhasználás díjtalan, és ahhoz a szerző engedélye nem szükséges. (Sztj. 33. § (1) bek.) A Megkereső által felvetett kérdésben a felhasznált szövegekre a szerzői engedélyezés elkerülhető, ha a felhasználás szabad felhasználási kivétel hatálya alá tartozik, azaz egy adott kivétel alkalmazásának összes feltételét teljesíti.

40. A CDSM Irányelv a tudományos kutatási célú szöveg- és adatbányászati kivétellel kapcsolatos (15) preambulumbekzdése utal arra, hogy a CDSM Irányelv szöveg- és adatbányászati kivételén túlmutató tudományos kutatási célú felhasználásra az Infosoc Irányelv egyéb kivételét lehet alkalmazni. („*A szöveg- és adatbányászattól eltérő tudományos kutatás – például tudományos szakértői értékelés és közös kutatás – céljára való felhasználás adott esetben továbbra is a 2001/29/EK irányelv 5. cikk (3) bekezdés a) pontjában foglalt kivétel vagy korlátozás hatálya alá kell, hogy tartozzon.*”) Ennek nyomán a magyar jogalkotó beiktatta az Sztj. 35/A. § (3) bekezdését – amely a Megkereső esetén a szakértői vélemény elején található elemzés szerint nem alkalmazható -, de a magyar Sztj.-be az Infosoc Irányelvvvel összhangban beiktatott más szabad felhasználási esetek vizsgálata is indokolt a Megkereső által feltett kérdésben.

41. Az eljáró tanács azonban az Sztj.-ben szabályozott szabad felhasználási kivételek vizsgálatával arra a megállapításra jutott, hogy nincs olyan szerzői jogi kivétel, amelynek az alkalmazása a Megkereső által leírt körülmények figyelembevételével, a Megkereső által leírt közreadási cselekményre szóba jöhet. Például az idézés (Sztj. 34. § (1) bek.) művek részleteire vonatkozhat csak, és azokat egy átvevő mű célja és jellege indokolja (tehát az idézet és az átvevő mű között tartalmi kapcsolat van, és az átvevő mű valamely szerzői jog által védett alkotás). Az idézés továbbá csak az idézett mű részletére vonatkozhat. A jelen vizsgált esetben nincs átvevő mű. Ahogyan fent megállapította az eljáró tanács, a gépi eszközökkel, véletlenszerűen generált nyelvi korpusz nem tekinthető átvevő művek, ennek az elemzése

pedig, mint szakirodalmi mű, nem igényli az idézés által megkövetelt korlátokra tekintettel a nyelvi korpuszban megjelenített összes szövegrész megismétlését. (Az elemzésben, mint szakirodalmi műben esetlegesen a mondanivaló altámasztásaként, példaként megjelenített mondatok/szövegrészek az idézés szabályai szerint szabad felhasználásnak minősülhetnek.) Hasonló a helyzet a tudományos kutatási célú átvétellel (Szjt. 34. § (2)-(3) bek.). Az átvétel itt is átvevő műben kell, hogy megvalósuljon. Az átvétel csak rövidebb szöveges műre, vagy műrészletre vonatkozhat. Az Szjt. 34. § (3) bekezdése pedig az ilyen átvevő mű nyilvánosságához közvetítését is csak iskolai oktatási célra és biztonságos elektronikus hálózaton keresztül történő nyilvánosságához közvetítés útján teszi lehetővé.

III/5. Alternatív engedélyezési megoldások

42. A szerzői jogosult engedélyezheti a felhasználást, és azt nem csak a felhasználóval egyedileg megtárgyalt szerződéses feltételek mellett teheti meg, hanem nem címzett vagy meghatározatlan számú személynek tett nyilatkozattal is, amelyet a felhasználó ráutaló magatartással fogadhat el. A magyar Szjt. online környezetben kifejezetten lehetővé teszi ezt a megoldást „a szerző nem címzett vagy meghatározatlan számú személynek tett, ingyenes, nem kizárólagos felhasználási jog engedésére tett ajánlata elfogadásával létrejött felhasználási szerződés” esetén, ahol a felhasználási engedély írásba foglalása nem követelmény, tehát a szerződés ráutaló magatartással is létrejöhet. Ilyen nem címzett jognyilatkozat például a jogosult részéről alkalmazott Creative Commons⁷ feltétel. Természetesen ebben az esetben a felhasználó – jelen esetben a Megkereső – feladata az adott szöveges művekhez kapcsolt felhasználási feltételek vizsgálata és annak értékelése, hogy azok a projekt céljára megfelelő felhasználási jogot engednek-e. A felhasználó – Megkereső – köteles e feltételeknek megfelelni, illetve viseli annak a kockázatát, ha az ilyen feltételeket a művek kapcsolatban esetlegesen nem az arra jogosult személy (a szerzői jogosult) alkalmazza, és ezért azok felhasználási engedélyt nem tudnak keletkeztetni. Mindezen keretekben azonban, ha a Megkereső szöveg- és adatbányászati tevékenysége olyan forrásokat használ, amelyek mindegyikéhez ezt megengedő licencfeltételek csatlakoznak, akkor az azokból származó szövegrészek felhasználására nem kell engedélyt kérni a licencfeltételekben megengedett esetnek megfelelő közreadáshoz (nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tételhez) sem.

III/6. Összefoglalás

43. A Megkereső arra keresi a választ, hogy szerzői jogi szempontból engedélyköteles felhasználásnak minősül-e az általa létrehozott nyelvi korpusz elemzett formában történő közreadása a Megkereső által megjelölt szerint a <https://.../> adattárban.

44. Az eljáró tanács a fenti szakvéleményben erre az alábbi válaszokat adja:

- a leírt közreadás a nyilvánossághoz közvetítés, azon belül a lehívásra történő nyilvánosság számára hozzáférhetővé tétel felhasználását valósítja meg (Szjt. 26. § (8) bek. második mondata);
- ha a nyelvi korpusz szerzői jog által védett szöveges műveket vagy azok felismerhető részleteit tartalmazza, akkor alapesetben ez a felhasználás engedélyköteles, azaz jogszerűen a szöveges művek szerzőinek az engedélyével végezhető (Szjt. 16. § (1) bek.);
- ha a szöveges művek kapcsolódó jogi adatbázis oltalom alatt álló adatbázis egyedileg hozzáférhető tartalmi elemei, azonban a nyelvi korpuszba kerülve ezt a jellegüket elveszítik (mondatokra, szövegrészekre bontva jelennek meg, más mondatokkal, szövegrészekkel összekeverve), akkor a felhasználásnak ez a mozzanata már nem érinti

⁷ <https://creativecommons.org/>

a kapcsolódó jogi adatbázis oltalom alatt álló adatbázis előállítójának a kizárólagos jogait (Szjt. 84/A. § (1) bek.);

- a szöveges művek nyelvi korpuszban a leírt módon történő nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tétele akkor nem igényel szerzői jogi felhasználási engedélyt, ha
 - a szövegeket a szerzői jog nem védi (pl. jogszabályok, folklór alkotások) (Szjt. 1. § (4) és (7) bekezdés);
 - a szöveges művek szerzői jogi védelmi ideje lejárt (Szjt. 31. §);
- a szöveges művek nyelvi korpuszban a leírt módon történő nyilvánosság számára lehívásra hozzáférhetővé tételét a jogosult online környezetben előre megadott, nem címzett felhasználási feltételekkel is engedélyezheti, amennyiben a Megkereső által végzett felhasználás az ilyen licencfeltételeknek megfelel, az engedélyezettnek tekinthető (Szjt. 45. § (1) bekezdés d) pont);
- a szöveges művek felhasználására a Megkereső által leírt esetben
 - a tudományos célú szöveg- és adatbányászati kivétel vonatkozik a nyelvi korpuszban történő többszörözés tekintetében (Szjt. 35/A. § (2) bekezdés);
 - nem vonatkozik rá azonban tudományos célú szöveg- és adatbányászati kivétellel összefüggő nyilvánossághoz közvetítésére adott kivétel (Szjt. 35/A. § (3) bek.); és
 - nem azonosítható más olyan szabad felhasználási kivétel az Szjt.-ben, amely alapján a nyelvi korpuszban foglalt szöveges művek és műrészletek nyilvánossághoz közvetítése, illetve nyilvánosság számára lehívásra történő hozzáférhetővé tétele a jogosult engedélye nélkül lenne megvalósítható.

Budapest, 2021. december 20.

dr. Ujhelyi Dávid
a tanács elnöke

dr. Kabai Eszter
a tanács előadó tagja

dr. Csósz Gergely
a tanács szavazó tagja

Fábri Péter
a tanács szavazó tagja

dr. Halász Annamária
a tanács szavazó tagja